

31. IKASGAIA. TRANSAKZIOA ETA ARBITRAJE- HITZARMENA

AURKIBIDEA. I. Transakzioa, oro har: haren ustekizunei eta eraginari buruzko ideia. II. 60/2003 Arbitraje Legea, azaroaren 23koaren arabera: 1. Arbitraje-hitzarmena eta haren efektuak. 2. Arbitraje motak. 3. Arbitroak eta beren jarduerak. 4. Arbitraje-laudoa: elementuak, inpuñazioa eta exekuzioa.

I. Transakzioa, oro har: haren ustekizunei eta eraginari buruzko ideia

Transakzio-hitzarmena KZko 1809. artikuluan definitzen da. Xedapen horren arabera, transakzioa kontratu bat da, zeinaren bidez alderdiek zerbait eman, hitzeman edo atxikiz, auzia hastea eragozten baitute edo hasitakoari amaiera ematen baitiote.

Hortaz, transakzioa egiteko beharrezkoak izango dira bi betebeharrak:

Alde batetik, transakzioa egingo duten alderdien artean auzia ematea, berdin izanez auzia auzitegietara heldu den edo ez.

Bestetik, auziarekin bukatzeko, batak eta besteak eztabaida-objektuaren eremuan zerbaitetan amore ematea. Modu orokorrean, transakzio-hitzarmenak honako eduki hau izan dezake:

1.- Alderdi batek eskaerari uko egitea, beste alderdiak horren alde beste prestazio bat betetzera behartuz bere burua. Adibidez, Ak mantentzen du Cren testamentu bidezko oinordeko dela. Aldiz, Bk —Cren legezko oinordekoak— testamentu horren deuseztasuna mantentzen du. Azkenean, Ak uko egiten dio oinordeko izaera defendatzeari, eta B jaraunspen horren zati den onibarra lagatzera behartzen da.

2.- Bi alderdiek zuten nahiari partzialki uko egitea. Adibidez, Ak mantentzen du Bren aurka 100.000 euroko kreditu-eskubidea duela. Bk, berriz, zorraren existentzia ukatzen du. Azkenean, transakzio bidez, Bk A behartzen du 50.000 euro ordaintzera.

3.- Bi alderdiek zuten nahiari osoki uko egiten diote, beren artean erlazio juridiko bat sortuz, edo zegoena alderatuz. Adibidez, Aren eta Bren artean errentamendu-kontratu bat sinatzen dute, zeinaren arabera Bk (maizterrak) obra batzuk egiteko aukera duela defendatzen baitu, Ak aukera hori ukatzen badu ere. Azkenean, transakzio bidez beste kontratu bat egiten dute, obrak egiteko ahalmena jasoz, baina, era berean, hileroko errenta igoz.

Arau orokor gisa, transakzioa egiteko ez da gaitasun-erregela berezirik eskatzen. Hala ere, kontuan izanik hitzarmenaren edukiak xedapen-eragiketak jaso ditzakeela, honako erregela berezi hauek jasotzen dira Kode Zibilean:

a.- KZko 1810. artikulua arabera, guraso ahalpean dauden seme-alaben ondasun eta eskubideekin transakzioa egiteko, erregela berak jarraituko dira horiek besterentzeko.

b.- KZko 1811. artikuluari jarraiki, tutoreak ezin du transakziorik egin bere zaintzapeko pertsonaren eskubideekin, ez badu horretarako baimen judizialik (KZko 270.3 art.).

d.- Azkenik, KZko 1812. artikulua xedatzen duenez, nortasun juridikodun korporazioek transakzioa egin dezakete, euren ondasunak besterentzeko forma eta betekizun berberekin.

Transakzio-kontratuaren objektuari dagokionez, KZko 1814. artikuluan zenbait debeku jasotzen dira. Hala nola, ezingo dira transakzio bidez erabaki:

1.- Egoera zibilarekin erlazionatuta dauden gatazkak. Adibidez, testamentugile baten oinordetzan auzitan dauden alderdien oinorde izaera erabakitzeke, beharrezkoa balitz testamentugilearen auzotartasun zibila zein den zehaztea, ezingo da transakziorik egin.

2.- Galdagarria den edo etorkizunean sor daitekeen legeko mantenu-betebeharrarekin zerikusia duten auziak. Aldiz, atzeratutako mantenuaz edo mantenua ordaintzeko moduari buruz, transakzioa egin daiteke.

3.- Ezkontza-loturarekin erlazionatuta daudenak.

4.- Azkenik, debeku bat ez bada ere, KZko 1813. artikulua adierazten duenez, transakzioa egin daiteke delitutik eratortzen den akzio zibilarekin; baina, edozein kasutan, indarrean jarraituko du legeko zigorra ezartzeko akzio publikoak. Beraz, adibidez, pertsona bati kalte bat egiten bazaio, delitugileak kaltetuarekin hitzar dezake, akzio zibila jarri beharrean, kalte-ordain gisa ordainduko den kopurua.

Alderdien artean kontratua egiten denean, KZko 1816. artikulua arabera, transakzioak gauza epaituaren indarra izango du, *exceptio rei per transactionem finitae* salbuespena jartzeko aukera esleituz alderdiei. Hala ere, ezin izango dute transakzio bidez erabakitakoaren exekuzioa judizialki galdatu, transakzioa bera judiziala izan ez bada. Alegia, auzitegietara eraman den auziari, onartutako transakzio bidez epaileak amaiera ematen dion kasuetan izan ezik.

Azkenik, KZko 1817.-1819. artikuluetan adierazten denez, honako hauek dira transakzio-kontratuaren inefikazia kausak:

Alde batetik, *okerra*, *dolua*, *indarkeria* edo *agiri-faltsutzea*. Hala ere, okerrari dagokionez, alderdi batek ezin izango du okerra besteari

aurka erabili deuseztasuna galdatzeko, baldin eta azken hori transakzioaren ondorioz baztertu bada hasitako auzi batetik. Era berean, agiri berriak aurkitzea ez da transakzioa deuseztatzeke kausa izango, fede txarrik egon ez bada.

Bestetik, KZko 1265. artikulua arabera erabakiko diren aurreko kauez gainera, auzia epai irmoaren bidez erabakita egon arren, auzi horren gain transakzioa egiten bada, alderdi interesdunetatik batek epai irmoari buruz ez duelako berririk izan, alderdi horrek transakzioaren inefikazia galdatu ahal izango du.

II. 60/2003 Arbitraje Lege, azaroaren 23koaren arabera

1. Arbitraje-hitzarmena eta haren efektuak

Arbitraje-hitzarmena da, auzitegiekin eta transakzio-kontratuarekin batera, alderdien arteko auzia konpontzeko dagoen bidea. Zehazki, 60/2003 Legeak, arbitrajeari buruzkoak, 9. artikuluan adierazten duenez, kontratuan atxikitzen den klausulan edo, hala dagokionean, alderdiek hartzen duten aparteko akordioan, kontratuzko edo kontratuz kanpoko erlazio juridikoz lotuta dauden alderdiek lotura horren ondorioz sor daitezkeen auziak konpontzeko arbitraje-forma aukera dezakete.

Edozein kasutan ere, artikulua horretan ezartzen denez, alderdiek sinatzen duten idatzizko euskarrian jaso beharko dute arbitraje-hitzarmena. Hala nola, dokumentu pribatuan, gutunetan, telegraman, edota, besteren artean, fax bidez. Beti ere, Legearen 2. artikulua xedatzen duenez, arbitraje-akordioa ez bada Zuzenbidearen arabera xedagarriak ez diren materien ingurukoa, debekatuta baitaude horien inguruko arbitrajeak.

Azkenik, Legearen 11. artikuluan adierazten denez, arbitraje bidez erabakitzen den auzia ezingo dute auzitegiek aztertu, eta alderdiak behartuta geratuko dira laudoak ezartzen duena betetzera. Kontrakoa egiten saiatzen den alderdia beste alderdiak bazter dezake, deklinatoria bidez.

2. Arbitraje motak

Arbitrajea sailkatzeko hainbat irizpide erabil daitezke; ondorioz, 60/2003 Legeak arbitraje motei egiten dien erreferentziak kontuan hartuz, honako sailkapen hau proposatzen da:

1.- Arbitrajera eramaten den auzia erabakitzeko arbitroek ezarriko duten eraentzaren arabera, arbitrajea *zuzenbidezkoa* edo *ekitatezkoa* izan daiteke. Alde horretatik, Legearen 34. artikuluan xedatzen denez,

arbitroek bakarrik oinarrituko dute beren erabakia *ekitatean*, alderdiek horrela adierazten dutenean. Beste kasu guztietan, arbitroek auzia erabakitzeke kasuan ezar daitekeen eraentza juridikoa ezarriko dute.

2.- Arbitrajea erabakitzeke formari dagokionez, *akordio bidezkoa* edo *testamentu bidezkoa* izan daiteke arbitrajea.

Arbitrajea *akordio bidezkoa* izango da, lehen aipatu dugunez, alderdiek kontratatuan edo bestelako idatzizko euskarrian horrela erabakitzen dutenean (Legearen 9. artikulua).

Arbitrajea, berriz, *testamendu bidezkoa* izango da, Legearen 10. artikuluan xedatzen denez, nahitaezko oinordeko ez direnen artean edo legatu-hartzailearen artean jaraunspena banatzean edo administratzean sor daitezkeen auziak konpontzeke, arbitrajea ezargarria izango dela erabakitzen bada testamentu bidez.

3.- Azkenik, *arbitrajea nazioartekoa* izan daiteke, Legearen 3. artikuluan adierazten denez, honako baldintza hauetakoren bat betetzen den kasuetan:

a.- Arbitraje-hitzarmena egitean, alderdiek hainbat estatutan beren egoitza edukitzea.

b.- Alderdien egoitza den estatutik kanpo egotea akordioan ezarritako arbitrajerako lekua, erlazio juridikoaren objektu diren betebeharren bat betetzeko lekua edo, oro har, alderdien arteko erlazio juridiko beraren jarduera.

d.- Alderdien arteko erlazio juridikoak eragina izatea nazioarteko merkataritzan.

3. Arbitroak eta beren jarduerak

Legearen 13. artikuluan arbitro izateko gaitasunari egiten zaio erreferentzia; zehazki, arauak xedatzen duenez, arbitro izateko gai dira jarduteko gaitasuna duten pertsona fisikoak, beti ere, lankidetzaraentzetan debekatzen ez bazaie. Era berean, pertsona juridikoak ere arbitraje-lanetan aritu ahal izango dira. Izan ere, Legearen 14. artikulua jasotzen duenez, alderdiek honako erakunde hauei esleitu ahal izango die arbitrajearen administrazioa eta arbitroen izendapena:

a.- Arbitraje-funtzioak egikaritu ahal dituzten erakunde publiko orori eta, bereziki, Lehiarako Defentsarako Auzitegiari.

b.- Beren estatutuetan arbitraje-funtzioak jasotzen dituzten irabazi asmorik gabeko elkarteei.

Era berean, alderdiek erabaki ahal izango dute auzia erabakitzeko parte hartuko duten arbitro bakoiti kopurua. Ezer erabakitzen ez duten kasuetan, arbitroa bakarra izango da (Legearen 12. artikulua). Era berean, arbitro horren edo horien izendapena egiteko, Legearen 15. artikuluan aipatzen diren erregelak jarraitu beharko dira. Alegia:

1.- Arbitrajea zuzenbidezkoa bada, arbitroa jardunean dagoen abokatua izan behar da.

2.- Akordio faltan, honako erregela hauei jarraituz aukeratuko dira arbitroak:

a.- Arbitro bakarra denean, alderdiek eskatuta, eskuduntza duen auzitegiak egingo du aukeraketa.

b.- Hiru arbitro direnean, alderdi bakoitzak bat izendatuko du eta horiek hirugarrena aukeratuko dute. Azken horrek lehendakari-lanak hartuko ditu. Alderdi bakoitzak eta, era berean, horiek izendatutako arbitroek hogeita hamar egun izango dituzte bakoitzari dagokion aukeraketa egiteko. Hala ez izatekotan, auzitegi eskudunak egingo du izendapena horien orde. Era berean, eskatzaileak edota demandatuak bat baino gehiago direnean, eta ados jartzen ez badira alderdi bakoitzari dagokion aukeraketa egiteko, izendapena auzitegi eskudunak egingo du.

d.- Hiru arbitro baino gehiagoko arbitrajeetan, auzitegi eskudunari dagokio izendapena egitea.

e. Aurreko kasuetan adierazi den moduan, izendapena auzitegi eskudunak egin beharko balu, izendatu beharreko arbitro bakoitzeko hiru pertsona proposatuko dira, azken aukeraketa zozketa bidez eginez. Hala, zerrendak egitean, hala dagokionean, alderdiek arbitroen ezaugarriei buruz ezarritako irizpideak kontuan hartu beharko dira eta, era berean, beharrezko neurriak hartu beharko dira arbitroen independentzia eta inpartzialtasuna bermatzeko.

Izendapena eginda, beharrezkoa izango da onarpena egitea. Legearen 16. artikuluan ezartzen denez, alderdien akordio faltan, hamabost eguneko epea izango dute izendapenaren berri jaso eta hurrengo egunetik zenbatzen hasita. Epea igarota, ez badute beren erantzuna jakinarazi, ez dutela onartu ulertuko da.

Horrez gainera, Legearen 17.-19. artikuluetan, arbitroen *abstentzio*, *errekusatze* eta *enkaitze* kausak jasotzen dira. Hala nola:

1.- Kontuan hartuz, aurreratu den moduan, arbitro guztiak independenteak eta inpartzialak izan behar direla, arbitro gisa aukeratutako pertsonak ezingo dute inolako lan edo erlazio pertsonalik mantendu auzian parte diren alderdiekin. Horregatik, baldintza hori

betetzen ez duen pertsona izendatzen bada, hark ez du onarpenik egin beharko, kargua betetzera *abstenituz*. Era berean, eragozpena eratorria balitz (alegia, onarpena eman eta gero sortua), aukera egongo da arbitroaren *errekusatzea* eskatzeko. Era berean, *errekusatzea* posible izango da, alderdiek arbitro izateko finkaturiko ezaugarriak betetzen ez dituztenean. Horregatik, alderdi batek bakarrik eskatu ahal izango du berak izendatutako arbitroaren *errekusatzea*, kausa izendapena egin eta gero ezagutuko balu (Legearen 17. artikulua).

Errekusatzea alderdiek ezarritako prozeduraren bitartez baliozkotuko da. Hala ere, akordio faltan, Legearen 18. artikuluan aipatzen den prozedura ezarriko da. Hala nola, *errekusatzea* eskatzen duenak hamabost egun izango ditu arrazoiak aurkezteko; baina *errekusatzea*, berez, alderdiek, *errekusatua* izan den arbitroak edo, horien ezean, gainerako arbitroek erabaki beharko dute. Hala ez bada, *errekusatzea* galdatu duenak arbitraje-laudoa aurkaratu ahal izango du, akzioa *errekusatze* kausa berberaren existentzian oinarrituz.

2.- Arbitro batek ezin dituenean bere funtzioak bete edo, beste kausaren bat dela eta, ez baditu bidezko epean egikaritzen, bere kargua utziko du, alde batetik, berorrek karguari uko egiten dionean edo, hala dagokionean, alderdiek bere *enkaitzea* eskatzen dutenean. Aldiz, ezintasuna edo borondatezko ez betetzerik balego, arbitroak ez badu uko egiten eta alderdiak ez badira ados jartzean *enkaitzea* erabakitzeko orduan, Legearen 19. artikuluan adierazten denez, ahozko epaiketari erabakiko da.

4. Arbitraje-laudoa: elementuak, inpugnazioa eta exekuzioa

Arbitro bat baino gehiago izendatu direnean, arbitraje-laudoa gehiengoz hartu beharko da, eta akordio faltan, lehendakariari egokituko zaio erabakia hartzea. Hala ere, gerta daiteke arbitrajea bitartean alderdiak laudoz jasoko den akordio batera heltzea ere, prozedurari amaiera emanaz (Legearen 35. eta 36. artikulua).

Aurreko bi kasuetan, Legearen 37. artikuluan jasotzen diren *epe*, *forma*, *eduki* eta *jakinarazpen* erregelak jarraitu beharko dira arbitraje-laudoa ematerakoan:

1.- Alderdien akordio faltan, arbitroek laudo bakarra edo beharrezko diren beste laudo partzial emango dituzte.

2.- Erabakia hartzeko —demanda eta erantzunak bildurik (Legearen 29. art.)— sei hilabeteko epea izango dute. Hala ere, eta beti ere alderdiek kontrakorik adosten ez badute, arbitroek beste bi hilabetez luzatu ahal izango dute epe hori. Arbitroek ez badute epean laudorik igortzen, arbitroen *enkaitzea* gertatuko da, alderdiek sinaturiko arbitraje-

hitzarmenaren efikazia mantenduz eta, beraz, beste prozedura bati hasiera emateko aukera egonez, *enkaitutako* arbitroen erantzukizuna galdatzeko aukera egoteaz gainera.

3. Arbitraje-laudoa idatziz jaso beharko da eta arbitro guztiek sinatu beharko dute, bakoitzaren kontrako iritzia adierazteko aukera egonez. Hala ere, arbitro bat baino gehiago daudenean, nahikoa izango dira gehiengoan edo lehendakariaren sinadurak.

4.- Edozein kasutan, alderdiek erabakitako laudoa ez bada, arbitraje-laudoa motibatua izan behar da. Laudoa bertan adierazi behar da zein datatan eta lekutan hartua izan den. Era berean, bertan jasoko dira kostuak, arbitroen eta bestelako ordezkarien, defentsarien edo erakundeen zerbitzu-sariak eta gastuak.

5.- Arbitraje-laudoa alderdiei jakinaraziko zaie, eta hura notario bidez protokolizatzeko aukera egongo da.

6.- Era berean, Legearen 39. artikuluan adierazten denez, akordio faltan, alderdiek aukera izango dute laudoa jaso eta hamar eguneko epean laudoaren zuzenketak, argibideak edo osagarriak galdatzeko. Arbitroek hamar egun izango dituzte, zuzenketak eta argibideak emateko; osatzeko, berriz, hogeitun egun.

Arbitraje-laudoarekin bat, arbitraje-prozedurari amaiera eman ahalko zaio alderdiek edo horietako baten batek uko egiten dionean eskaerari, alderdien akordio bidez arbitrajea ezinezkoa denean, edo arbitraje-jarduerekin jarraitzea zentzurik gabekotzat hartzen dutenean arbitroek.

Legearen 40. eta 41. artikuluetan adierazten denez, arbitrajearen deuseztagarritasuna galdatzeko aukera dago, beti ere, honako kausaren bat ematen denean:

a.- Arbitraje-hitzarmenik ez egotea edo baliozkoa ez izatea.

b.- Alderdi bati ez bazaio arbitro baten izendapena edo arbitraje-prozeduraren egintzaren bat jakinarazi. Edo, beste modu batera ere, ezin izan baditu bere eskubideak defendatu.

d.- Arbitraje-laudoak erabakitzea alderdiek arbitrajepean jarri ez duten objektua.

e.- Arbitroen izendapena edo arbitraje-prozedura ez etortzea bat alderdiek erabakitakoarekin edo legeak zehaztutakoarekin.

f.- Arbitraje-laudoa arbitrajera eramanezin daitezkeen materiei buruzkoa izatea.

g.- Arbitraje-laudoa ordena publikoaren aurkakoa izatea.

Deuseztagarritasun-akzioa ezartzeko alderdiek bi hilabete izango dituzte, laudoaren jakinarazpena edo zuzenketa, argibidea edo osagarria jaso zutenetik zenbatzen hasita. Hala ere, Legearen 45. artikuluan adierazten denez, arbitraje-laudoa exekutatu da, nahiz eta deuseztagarritasun-akzioa ezarri, beti ere alderdiak ez badu exekuzioa etetea galdatzen, bidezko kauzioa aurkeztuz.

Era berean, laudoak gauza epaituaren efektuak sorrarazten dituenek, haren aurka berrikuspenezko ezohiko helegitea soilik jarri ahal izango da (Legearen 43. artikulua).

BIBLIOGRAFIA

- Hainbat autore: *Comentarios a la Ley de Arbitraje*, Nafarroa, Aranzadi, 2004.
- Díez Pícazo, L., Gullón, A.: *Sistema de Derecho Civil*, II. Liburukia, *El contrato en general. La relación obligatoria. Contratos en especial. Causi contratos. Enriquecimiento sin casusa. Responsabilidad extracontractual*, Madril, 2003.
- Lacruz Berdejo, J.L., Sancho Rebullida, F.A., et alii: *Elementos de Derecho Civil*, II. Liburukia, *Derecho de obligaciones*, 2. liburukia, *Contratos y cuasicontratos. Delito y cuasidelito*, Madril, 1999.
- Muñoz Sabaté, Ll.: «□El reglamento de la institución arbitral a la luz de la nueva Ley de Arbitraje: artículo 14 de la Ley 60/2003. de 23 de diciembre, de Arbitraje», *Anuario de Justicia Alternativa (Ejemplar dedicado a: Ley 60/2003, de 23 de diciembre, de Arbitraje)*, 5. zenbakia, 2004.